

BAŇÁŠ
JOZEF

NEVZDÁMTO!
AUREL
STO
DOL
LA

„Vznešený muž s nehasnúcou túžbou
po poznání a tvorbe.“

Albert Einstein

IKAR

BANÁŠ
JOZEF

NEVZDÁM TO!
AUREL
STO
DO
LA

IKAR

Jozef Banáš

NEVZDÁM TO!

AUREL STODOLA

IKAR

Text © 2024 by Jozef Banáš

Foreword © 2024 by Juraj Hromkovič, Marián Moravčík

Jacket design © 2024 by Andrej Gruľa

Slovak edition © 2024 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-551-9453-0

„Vznešený muž s nehasnící túžbou po poznání a tvorbě.“

Albert Einstein
Sapientiae amanti
(Milovníkovi múdrosti)

OBSAH

Predslov profesora Juraja Hromkoviča 9

Predslov doktora Mariána Moravčíka 11

1. kapitola	Uholný kameň	15
2. kapitola	Rod najjagavejší	23
3. kapitola	Kde padneš, tam vstaň	27
4. kapitola	Nebudem garbiar	35
5. kapitola	Siať dobro, žať nevďak	42
6. kapitola	Nezvyčajné chlapčisko	48
7. kapitola	Svet nie je na kľačanie	54
8. kapitola	Myšlienka mení život	58
9. kapitola	Viera tvorí, pochybnosť ničí	65
10. kapitola	Spoznaj samého seba	72
11. kapitola	Sen, ktorý nedá spať	76
12. kapitola	Ten, čo stratil cieľ	85
13. kapitola	Osud vedie rozhodných	93
14. kapitola	Nemožné je len nevyskúšané	101
15. kapitola	Silný si vystačí sám	105
16. kapitola	Tragédia ako výzva	111
17. kapitola	Prvá posledná láska	116
18. kapitola	Vôľa je magnet	121
19. kapitola	Dnes, zajtra i na konci sveta	127
20. kapitola	Všetko sa len začína	131
21. kapitola	Ženie ma nepokoj	139
22. kapitola	Zázrak	144
23. kapitola	Vydržím to!	149
24. kapitola	Pozri strachu do očí	157
25. kapitola	Mysli vo veľkom	166
26. kapitola	Železná vytrvalosť	173

27. kapitola	Lenivý pes Einstein	178
28. kapitola	Budúcnosť je za nami	187
29. kapitola	Rozprávaj mi o domove	192
30. kapitola	Veľký majster	197
31. kapitola	Víťaz nad sebou	201
32. kapitola	Prebijem sa! Štefánik	208
33. kapitola	Hlasivky zlyhávajú	213
34. kapitola	Kde je naša vlasť?	218
35. kapitola	Relativita dokonalosti	223
36. kapitola	Koncert géniov	230
37. kapitola	Vzlietni s bolesťou	234
38. kapitola	Plameň viery	239
39. kapitola	Lož vojny, pravda mieru	244
40. kapitola	Zbohom	250
41. kapitola	Prehra je ani sa nepokúsiť	257
42. kapitola	Vojna	263
43. kapitola	Nemožné nepoznám	265
44. kapitola	Osudová predtucha	272
45. kapitola	Lenin	278
46. kapitola	Šarkan stúpa proti vetru	284
47. kapitola	Silné ramená	289
48. kapitola	Môj život - môj argument	294
49. kapitola	Sila lásky	299
50. kapitola	Horiš, no ja cítim chlad	305
51. kapitola	Posledné stretnutie	311
52. kapitola	Komu odomykáš nebo?	316
53. kapitola	Nesmriteľní bohovia	324
54. kapitola	Pohladenie od Einsteina	330
55. kapitola	Všetky bytosti sú sväté	334
56. kapitola	To, čo stojí v ceste, je cesta	339
57. kapitola	Amor fati	343

58. kapitola	Erazmus techniky	349
59. kapitola	Hitler	353
60. kapitola	Odvaha k pravde	359
61. kapitola	Diabol je optimista	364
62. kapitola	Úcta k životu	368
63. kapitola	Neznáme tajomno	374
64. kapitola	Úspech má tri písmená: čin	379
65. kapitola	Buď ako Stodola	387
66. kapitola	Nevzdám to! (Splň si povinnosť!)	394

Poďakovanie 402

Poznámka autora k dátumu narodenia Aurela Stodolu 403

Použitá literatúra 404

Predslov profesora Juraja Hromkoviča

Nedávno vyšla rozsiahla kniha o Aurelovi Stodolovi s názvom *Najväčší z veľkých*. Názov neprekvapuje, pretože Aurel Stodola bol najvýznamnejšou osobnosťou slovenskej vedy a techniky v jej dejinách. Nikto zo slovenských vedcov neovplyvnil vývoj technológií v celosvetovom meradle tak ako vo svojom čase Aurel Stodola.

Prečo však ďalšia kniha o Aurelovi Stodolovi? Aurel Stodola formuloval vo svojej knihe *Svetonázor inžiniera* nasledujúcu myšlienku: „Beda národu, ktorý sa nestará o rast svojej elity.“ Každý národ potrebuje osobnosti, ktoré svojimi príspevkami posúvajú vývoj celej spoločnosti. Osobnosti, ktoré sú zdrojom pokroku.

Osobnosti však nepadajú z neba. Každý národ má veľa talentovaných ľudí, ale na to, aby z nich vyrástli osobnosti prinášajúce pokrok a obohacujúce celú spoločnosť, musí spoločnosť vytvárať úrodnú pôdu, na ktorej sa ich talenty môžu rozvíjať. Nová kniha Jozefa Banáša prináša práve túto perspektívu, ktorá je veľmi poučná. Umelecky vytvára osobnosť Aurela Stodolu a jeho rast na vedúcu osobnosť strojníckeho inžinierstva. Autor sa dôsledne pridrižiava historických faktov, ktoré dlho študoval pri príprave, ale to nie je jeho hlavný prínos.

Jozef Banáš vykresľuje dobu so všetkými s ňou spojenými emóciami, nádejami a sklamaniami, čím nám podáva možné vysvetlenie úspešného rastu vysoko nadaného dieťaťa. Aurel Stodola sa narodil v čase slovenského národného obrodzenia so všetkými jeho výškami a hĺbkami.

Nadaný chlapec so záujmom o všetko a najmä o mechaniku mal šťastie, že chodil do škôl, v ktorých sa učil od najlepších slovenských

učiteľov, osobností obrodenia. Osobností, ktoré s nadšením podporovali rast nadaného Aurela. Nešlo len o vzdelávanie a vedomosti, ale aj o nadšenie a motiváciu skúmať všetko okolo seba, čo sa nezmazateľne vrylo do mladého chlapca a viedlo k tomu, že Aurel Stodola sa stal univerzálnym vedcom (polyhistorom).

Mladý Aurel mal aj šťastie, že pochádzal zo zámožnej podnikateľskej rodiny, ktorá mu umožnila štúdium na najlepších školách, a že elitné školy ako ETH Zürich mali enormný záujem vzdelávať elitu, získavať najnadanejších a najusilovnejších mladých ľudí na štúdium a maximálne ich podporovať v ich osobnom raste.

Prostredie, v ktorom sa argumentovalo vecne a logicky a nikdy z pozície postavenia, študenta Aurela Stodolu výrazne formovalo. Ostal vždy skromný faustovský typ, ktorý nachádzal uspokojenie a radosť zo života v tvorivej práci pre spoločnosť a v podporovaní rastu mladých talentov.

Hovorí sa, že len osobnosti môžu pochopiť mimoriadne osobnosti. Preto ma veľmi potešilo, že sa práve Jozef Banáš nadchol myšlienkou pokúsiť sa umelecky stvárniť osobnosť Aurela Stodolu. Pred čitateľkou a čitateľom leží produkt náročného projektu - kniha, z ktorej sa možno veľa naučiť pre osobný život, život rodiny a výchovu dieťaťa a ktorá ako dedičstvo Aurela Stodolu nepriamo odovzdáva odkazy pre celú spoločnosť a najmä pre jej vzdelávací systém.

Nasávajte atmosféru doby veľkých zmien, pokroku a tragických vojnových a spoločenských konfliktov a skúste čítať aj medzi riadkami, aby ste našli odkazy, ktoré môžu ovplyvniť váš život a život vašich blízkych. Užívajte si čítanie tohto diela.

prof. RNDr. Juraj Hromkovič, DrSc., ETH Zürich

Predslov doktora Mariána Moravčíka

V roku 2019 mal Aurel Stodola 160. výročie narodenia. V Liptovskom Mikuláši na veľkých rodákov nezabúdame. Mesto mu venovalo celoročné spomienkové podujatia. Keď som pri jednej z takýchto príležitostí rozprával návštevníkom Múzea Janka Kráľa o živote Aurela Stodolu, prekvapil ma jeden český turista: „Tohle si vymýšlíte, to vám nevěřím. Zní mi to jako z Divadla Járy Cimrmana.“ Podobne prekvapených tvárí som videl desiatky.

Veru, život Aurela Stodolu je neuveriteľný príbeh. Detstvo prežíval v prostredí, ktoré poznáme vďaka knižkám Martina Rázusa, no mladý Aurel dokázal svoj všestranný technický talent rozvinúť tak, že ho celý svet uznával ako absolútnu špičku. K nám na Liptov jazdia turisti kvôli prírode a ľudovým tradíciám, rozprávanie o majstrovi techniky, ktorý sa tu narodil, rozbíja stereotypy.

Jozef Banáš v jednom zo svojich románov napísal, že my Slováci sme príliš málo sebavedomí. Z prehnanej skromnosti sa neodvažujeme byť hrdí na výsledky svojej práce ani na výsledky práce svojich predkov. Z tejto stránky spláca autor tohto románu náš spoločný dlh voči Aurelovi Stodolovi viac ako dôstojne. No nielen to. Podobne ako predchádzajúce romány o živote Alexandra Dubčeka, Tomáša Baťu a Milana Rastislava Štefánika komponuje autor aj príbeh Aurela Stodolu ako životný príklad a zdroj inšpirácie, ako prekonávať prekážky a dosahovať ambiciózne ciele. Každý pri narodení dostáva od prírody nejakú zbierku talentov. Keď človek svoje talenty zanietene a neúnavne pestuje a rozvíja, môže sa priblížiť k vysokým métam.

V tomto duchu, ako príklad pre našu mladú generáciu, vyznieva aj záverečné posolstvo knižky - „Buď ako Stodola!“ A prečo nie? V Amerike vyrastalo niekoľko generácií detí v hnutí „Buď ako Einstein!“ - myslí nekonvenčne, buď zvedavý a nápaditý, skúmaj svet okolo seba. Lenže Einstein sa písomne priznal, že v mnohých aspektoch sa nevyrovná - Stodolovi. Nášmu Aurelovi Stodolovi! A my nechávame takýto príklad ležať v zaprášených archívoch mimo pozornosti Slovenska, ale aj Švajčiarska.

Mal som šťastie vidieť Jozefa Banáša pri práci. Už som poznal jeho spisovateľský štýl, no aj tak ma prekvapil hĺbkou záujmu o detaily a poctivosťou, s akou zbieral a hodnotil materiál na túto knihu. Dal si záležať, aby sa dostal ku všetkým faktom, ktoré sú verejne dostupné na Slovensku, v Česku i vo Švajčiarsku. Myslím, že všetky príbehy ovplyvnili tak, aby sa čo najviac priblížil skutočnosti. Popritom je však na štýle autora sympatické to, že čitateľovi necháva priestor na to, aby si k Aurelovi Stodolovi vytvoril osobný vzťah. Aby spolu s ním prežíval víťazstvá aj rany osudu.

Aurel Stodola prežil väčšinu plodného života v zahraničí, najmä vo Švajčiarsku. Tam sa aj stal slávnym a je príznačné, že viaceré prívlastky - skratky, pod ktorými ho u nás spoznávajú žiaci, ako „otec parných a plynových turbín“ alebo „učiteľ Alberta Einsteina“, k nám prišli zo zahraničia. Tie sme buď mechanicky prevzali, alebo sme ich so sebe vlastnou zdržanlivou skromnosťou skúmali, či vôbec sú pravdivé. Aby sme napokon s prekvapením zistili, že skutočnosť je ešte farbistejšia a významnejšia.

Jozef Banáš, v jednej z kapitol románu, prichádza s úplne novým prívlastkom. Nazval Aurela Stodolu „Erazmom techniky“. Je to veľmi priliehavé prirovnanie, lebo Aurel Stodola aj ku konštrukcii strojov pristupoval s hĺbavosťou filozofa a etickým zápalom bojovníka za všeobecné dobro. Žijeme v čase, ktorý vyprázdnil mnoho kedysi vznešených pojmov a to sa týka aj všeobecného dobra. Pre Aurela

Stodolu to však bola dôležitá životná hodnota a prejavoval ju bez reči a zbytočného pátosu úplným potlačením sebeckta.

Dnešné časy sebeckta vyzdvihujú ako cnosť. Možno si viacerí čitatelia pomyslia, že mal viac myslieť na seba, na svoju rodinu. No ktovie, bez koľkých výdobytkov techniky by sa tí istí čitatelia dnes museli zaobiť, keby Aurel Stodola, podobne ako Erazmus, nebol bytostne presvedčený, že človek by mal plody svojich talentov dať v prospech celku. O tomto presvedčení nerozprával, ale žil podľa neho... a nikdy to nevzdal.

RNDr. Marián Moravčík,
predseda Spoločnosti Aurela Stodolu,
Liptovský Mikuláš

Uholný kameň

Kresťanský svet, Švajčiarsko aj Zürich sa opatrne ponorili do smutnej nálady štvrtých Vianoc druhej svetovej vojny. Zovretie krajiny talianskym a nemeckým fašizmom odstránilo napätie medzi jej frankofónnou a germánskou časťou. V Zürichu bol po masle na prídely už aj chlieb. Zemiaky boli dostupné zatiaľ bez obmedzenia, no ceny vajec a mäsa lámali rekordy. V Nidwaldene vymenil starý muž za tristo vajec zubnú protézu. Časy smutné, časy beznádejné. Zdanlivo.

Profesor Aurel Stodola sčasti ležal, sčasti sedel na hlavniciach navíšených starostlivou rukou obetavej slúžky Marlies. Posteľ na jeho prosbu presunuli k obloku. Chcel vidieť na oblohu. Keď pozbieral sily a napriamril sa, zazrel aj kus záhrady. Väčšiu časť z nej zakrýval veľký jaseň. Jeden z jeho silných konárov prechádzal popred okno. Zopár ráz mu zišlo na um, že zatelefonuje do neďalekého záhradníctva a požiada, aby konár odpílili. Chcel mať dokonalý výhľad. Vždy chcel, aby v jeho živote bolo všetko dokonalé. Napokon sa svojho zámeru vzdal. Pripustil, že najväčšou dokonalosťou je sama príroda a do jej úmyslov človek nemá zasahovať. Keď bude chcieť, nechá konár padnúť.

Zvečerievalo sa. O dva dni mal byť Štedrý večer. Vládlo bezvetrie. Veľké snehové vločky sa zľahka vykrúcali v ľadovom vzduchu ako mladuchy pri svadobnom valčíku, až úspešne pristáli tam, kde im to bolo súdené. Hľadel na strechy pod nimi. Ak na ne pomedzi konáre videl, prikryla ich hustá snehová perina. Toľko snehu v predvianočnom čase si nepamätal.

V izbe bol sám, vonku panovalo posvätné adventné ticho. Občas zodvihol zrak do tajomnej čierňavy, z ktorej sa sypali vločky. Každá bola iná a každá bola svetom sama pre seba. Stovky, tisíce, milióny...

Boli Vianoce. Koľko ich už prežil? Čo asi robia ľudia vo vysvietených okienkach svojich domov? Zhovárajú sa? V liptovských chalupách určite spievajú. Tešia sa z darčiekov, ktoré dajú blízkym? Či s obavami čakajú na pošťára so zlou zvestou? Alebo opustení čakajú na dobré správy z vojnového diania?

Dcéra Oľga napriek vlastným zdravotným problémom a zložitej manželovej operácii pricestovala z nemeckého Giessenu už v máji, aby sa postarala o chorľavejúceho otca v jeho vile v zürišskej štvrti Witikon. Občasné záchvaty kašľa ho dokázali nahnevať, navyše ho trápila prostata. Dýchal plytko a trhane. Lekár dcére oznámil, že sa pridala aj zápal pľúc. Počas záchvatov kašľa Oľga radšej nevychádzala z izby. Zdobeniu stromčeka sa venovala neskôr. „Nezabudni zavesiť tú veľkú guľu s anjelom,“ pripomenul jej otec hlasom oslabeným bolesťami v hrudi.

„Viem, Vati, viem. Je to spomienka na Vianoce na Liptove, keď sme boli deti.“

„Ako vieš, že myslím na tie krásne Vianoce, keď sme z jedného obloka hľadeli na zasnežený Baranec a z druhej strany na zasneženú Poludnicu? Bože môj... Kornel vtedy dostal korčule Halifax, maminka čepček, ujček Kováč nový Leibstuhel, Emil Bibliu, Jožko písací stolík a ja anglický slovník...“ Dych sa upokojil, po lici mu tíško kanula slza.

Zavesila na malú jedličku poslednú ozdobu, roztrúsila po stromčeku strieborné lamety a zažala sviečku pred papierovým betlehemom. Z rádia Beromünster vychádzali tóny vianočných skladieb. Sledoval dcéru, chvíľu čítal, no zväčša driemal. Oľga otvorila dvere do jedálne doširoka, aby videl jedličku v celej kráse. Zdalo sa jej, že zaspal. Opatrne mu vybrala z rúk útlu knižku, potichu vyšla, zatvorila dvojkrídlové dvere a vypla rádio. Nebránil jej. Mohla si myslieť - otcov obľúbený Jean Jacques Rousseau. Rozprava o vedách, živote,

smrti a umení, sny samotárskeho chodca. Vo chvíľach bdenia sa snažil uložiť si do slabnúcej pamäti slová toho geniálneho, a preto nenávideného človeka, filozofa a spisovateľa. Po čítaní často hľbal nad vlastnými rozhodnutiami:

Keď premýšľam o rozporení svojej duše vo všetkých situáciách, v akých som sa v živote nachádzal, udivuje ma, aká malá je spojitosť medzi spokojnosťou či trápením, ktoré ma postihli. Krátke obdobia, počas ktorých som bol šťastný, vo mne nezanechali žiadnu príjemnú spomienku a, naopak, vo všetkých životných nešťastiach som bol naplnený nežnými pocitmi, ktoré prikladali na rany môjho skormúteného srdca hojivý balzam. Tým akoby menili bolesť mojej samoty na rozkoš. V samote sa človek nemôže tešiť z ničoho vonkajšieho, iba zo seba samého a zo svojho bytia. Postačuje si sám podobne, ako si vystačí Boh...

Ba môže sa tešiť. Z návratu domov, tam, kde niet závidi a odmietania. Celý náš život je cesta návratu a našou jedinou úlohou je rozvinúť na tejto ceste cnosti, ktoré sme dostali do vienk. Budem šťastný, ak odidem zo života cnostnejší, ako som bol, keď som sem prišiel. Mám šťastie, že sa môžem aj v starobe každý deň učiť. Problém je však v tom, že si nie som istý, či múdri, od ktorých som sa učil, odstránili moje pochybnosti alebo rozjatrili moje istoty. Učil som sa tak veľa preto, aby som sa niečo dozvedel sám alebo aby som učil druhých? Je v tom protirečenie? Najviac sa predsa učí učiteľ, aby spoznal samého seba. Ešte sa musím veľa učiť, ale načo? Načo sa učiť riadiť voz, keď prichádza do cieľa? Hlavný vyučovací predmet starca by malo byť poznanie, ako odtiaľto dôstojne odísť. Zvláštne, ľudia pred koncom myslia na kdečo, len nie na toto. Mladosť je čas nadobúdať múdrosť, staroba je čas ju uplatniť. Ale kedy je človek starý? Keď rezignuje. Rezignoval som? Ešte do polovice mája tohto roku som poslal domov päťdesiat listov. Niekedy som písal aj dva za deň. Ja, ktorému kedysi trvalo odpovedať na list aj štvrt roka. Učil som skutočne preto, aby som mladým odovzdal všetko, čo vo mne bolo, aby sa rozvíjali ďalej, alebo preto, aby som sa predvádzal poznatkami?

Priznaj si, že ti obdiv a láska študentov robili dobre, dvíhali ti ego. Alebo nie? Stále rozprávam o dôležitosti sebaúcty, ale nie je to v tvojom prípade len sebaláska, ktorú vydávaš za sebaúctu?

Zvyk uzatvárať sa do seba mi konečne dovolil prestať vnímať bolesť a takmer na ňu zabudnúť. Skúsenosť ma naučila, že zdroj ozajstného šťastia je v každom z nás a že nikto nedokáže urobiť nešťastníka z toho, kto chce byť šťastný. Ibaže kedy je človek šťastný? Keď dáva, keď iným rozdá do poslednej kvapky miazgu, ktorá je v jeho ume, duši a skúsenosti. Ja som to robil celý život. Rozdal som svojim študentom všetko. Plakal som, keď na moju počesť zorganizovali lampiónový sprievod.

Hm, milovaní študenti... ale čo tvoja rodina? Čo tvoje nešťastné deti a tvoja manželka? Myslel si na nich aspoň stotinou toho, ako si myslel na svojich študentov? Na svoju vedu? Chcel si meniť svet, zlepšovať ho, obetoval si vede a poznaniu všetko, čo si mal. Rozum, čas i vieru. A cit? Prežil si život v dokonalejšej rozumnosti a plánoval si si ho na minúty. Koľkokrát si si naplánoval súcitiť a lásku? A čo si položil na oltár rodiny? Ó, starec, všetko, čo malo pre teba v živote význam, všetok čas, plody svojich pracovných dní i prebdených nocí, všetko pri svojom odchode opustiš. Bol si vedec svetového mena, vychoval si tých najmúdrejších a zišlo ti na um to podstatné – nájsť v priebehu života niečo, čo by si si mohol vziať so sebou tam, odkiaľ si prišiel? Štval si sa zo školy do školy, z krajiny do krajiny. Hľadal si domov. Našiel si uznanie, obdiv aj závišť, stretli ťa vzlety aj pády, choroby, medaily, ocenenia, krásne listy od slávnych, Einstein ťa mal za priateľa, Schweitzer za dobrodincu, no nenašiel si to podstatné. Vlastné šťastie a šťastie rodiny. Kiežby sa vrátil čas!

„Ocko, si v poriadku?“ Oľga vošla do izby, priložila mu ruku na čelo. Necítila jeho teplotu, sama mala chrípku a zmietala ňou horúčka. Nebol nikto iný, kto by sa postaral o otca. Manžel Kurt bol po ťažkej a riskantnej operácii hrudného koša v kúpeľoch. „Urobila som ti kyseľ tak, ako ho robievala mamka.“

„Moju obľúbenú kapustovú polievku,“ snažil sa usmiať.

„Dala som do nej výnimočne aj klobásku, veď sú Vianoce.“

„To vravievala aj moja mamka, tvoja dobrotivá starenka Anka. U nás museli byť na stole opekance s bryndzou, bez nich na hornom Liptove nemohol byť Štedrý večer. Bryndza... ani si nepamätám, kedy som ju jedol naposledy. Ešteže mi brat Emil občas pošle oštiepok.“

„Nachystala som aj opekance. Síce trochu švajčiarske, ale posypala som ich strúhaným oštiepkom, to máš rád...“ Hľadela na otca, pohľad mal upretý do stropu.

„Raz... raz nám skoro zhorela jedlička. Chytila sa od sviečky. Ešteže bol malý Jóži práve v izbe. Po štedrej večeri sme sa nemohli dočkať darčiekov, ale najprv sme museli každý povedať básničku či zaspievať pieseň, alebo zamuzicírovať... Aj ujček Kováč hral na husliach, nedalo sa to počúvať, ale my sme sa tešili. Radi sme spievali koledy. Ja som vždy spieval túto.“ Nadýchol sa a viac šeptom ako spevom s námahou vyludzoval ťažko rozoznateľnú melódiu: „Keby som mal moc peňazí, keby som bol bohatý, daroval by Ježiškovi na šnúročke dukáty... Kúpiu by mu novie sane aj koničky bielučkie, zabaliu by do kožuška Jezuliatko malučké...“ Z posledných síl dospieval. Dcéra mu dala napiť čaju. Spotená otcova hlava sa z jej dlaní zosunula na hlavnicu, rozkašľal sa, o chvíľu prestal.

„Bolo to na Vianoce, keď ma pán učiteľ pred triedou pochválil, že som vyrobil parný vozík...“ Odmlčal sa a potom sa dcéry s obavou spýtal: „A ty? Si v poriadku?“

„Ja hej. Sotva ti rozumiem, čo vravíš...“ odvetila.

„Zdalo sa mi, že kričím... Hm... Podaj mi, prosím, ešte čaj...“

„Ocko, mal by si spať.“

„Veď hej, hej...“ Napravila mu hlavnice a utrela pot z tváre.

„A Kurt sa má ako v tom Davose?“

„Nuž, operácia to bola náročná, ale profesor Eichelberg zariadil najlepších operatérov. Vybrali mu šesť rebier, prišivali lopatku, ale všetko sa podarilo. Písal, že sa mu v kúpeľoch stav rýchlo zlepšuje.“

„To je dobre, dobre...“ Na chvíľu zatvoril oči, potom však doňho vošla zvláštna, nevidaná energia, energia znovuzrodenia, energia záverečného vzopretia, ktorú každý živý tvor zo seba vydá v posledných chvíľach. „Máš čas?“

„Samozrejme, prečo sa pýtaš?“

„Prosím ťa, čítaj mi z Biblie.“

„Áno, ocko,“ náhlivo vstala, podišla ku knižnici a o chvíľu sa vrátila. „Čo ti mám čítať?“

„Knihu Jób,“ odvetil bez váhania.

„Celú? Je to dosť dlhé,“ zháčila sa.

„Čítaj to, čo som v nej podčiarkol.“

Otvorila hrubú knihu, listovala. „Ale tu nie je podčiarknuté nič.“

„To nie je možné, čítaj!“

„Im Lande Uz lebte ein Mann mit namen Hiob...“

„Nie tú!“ prekvapujúco prudkým pohybom jej knihu takmer vyrazil. „Tú našu z Transoscia, čo mi kedysi priniesla mama. Je v regáli hneď vedľa tejto,“ zvýšil hlas.

Priniesla matkinu *Bibli Swatú, aneb všecká Swatá Pisma Starého i Nowého Zakona*. Nalistovala Knihu Jób, spokojne pokývala hlavou a našla otcovou trasľavou rukou podčiarknuté vety. Čítala a chápala jeho myšlienkové pochody: „Hľa, ty si mnohých poučal a upevňoval si ochabnuté ruky. Kto sa potkýnal, toho dvíhali tvoje slová, a podložené kolená si posilňoval. Keď to teba teraz stíha, si zmorený, keď sa to teba dotýka, si zdesený... Rozpomeň sa, kto kedy nevinný zahynul a kde boli zničení čestní ľudia. Nakoľko som videl: tí, čo nepravosť orali a rozsievali biedu, museli ju aj žať...“

Pozeral do obloka s padajúcimi vločkami. Oči mu klipkali. Čítala, počúval, premýšľal, rekapituloval, ľutoval a odpúšťal.

So silnou predtuchou navrhla: „Ocko, mal by si sa zmieriť s Bohom.“

Ticho zašepkal: „Nikdy som sa s Bohom nepohneval. Ruky mám prázdne, ale sú čisté...“

Zaspal. Dlho hľadela na otca. Bol krásny, pokojne dýchal. Neďaleký zvon na Kostole Svätého kríža odbil polnoc. Ešte raz ho skontrolovala a šla si ľahnúť. V noci sa naňho bola niekoľko ráz pozrieť, pokojne spal. Sneh stále padal, prikryl pamäť domov, stromov i ľudí. Konáre sa prehýbali pod ťažobou mokrých vločiek.

Našla ho ležať vedľa postele v bezvedomí. Tvár mal červenú. Priložila mu ruku na čelo, bolo horúce. Spoza obloka sa ozval hrozný rachot. Odhrnula záves. Hrubý konár sa zlomil pod ťarchou ťažkého snehu. Posledná snehová vločka zbúrala mýtus o svojej bezvýznamnosti. Porazila obrovskú presilu konára. Otec otvoril oči, chcel niečo povedať, no nevydal žiadny zvuk. Možno chcel povedať, že sa oplátilo byť trpezlivý. Celé roky mu konár zavádzal vo výhlade. Ponechal na matku prírodu, aby rozhodla. Napokon sa konár poddal. Jeho silu premohla jediná vločka, bez váhy a úmyslu. Bola to presne tá, ktorá mala dosadnúť presne v tom čase a na tom mieste. Milióny predchádzajúcich vločiek sa márne pokúšali pokoriť konár počas dlhých zím. Napokon prišla tá posledná, najtrpezlivejšia, najvytrvalejšia, tá, ktorej nikto neveril, ktorú nikto nečakal.

Zatelefonovala do nemocnice po sanitku. Sedela pri posteli. Zdalo sa jej, že otec jej chce niečo povedať. Zatvorila Bibliu položenú na nočnom stolíku. Prečítala červenou ceruzkou podčiarknutú vetu v žalme 118: „Kameň, ktorý stavitelia zavrhli, sa stal kameňom uholným.“

Z neďalekej nemocnice prišla sanitka o niekoľko minút. Lekár konštatoval krvácanie do mozgu. Otec nedokázal ovládať jazyk, Oľgu už nespoznal. Dýchal plytko, ložiskový zápal pľúc sa rozšíril. Vrátila sa domov z nemocnice.

Štedrý večer roku 1942 priniesol do miliónov rodín vo svete nádej. Narodenie každého spasiteľa je nádejou vždy. Z oblokov zneli náboženské piesne, tešiaci sa ľudia si vymieňali darčeky, odpúšťali si a sľubovali. Spomínali na blízkych, ktorí už s nimi neboli.